

zneski milodarov za papeža, ki so se po škofiji pobirali. Priča temu živo zanimanje za Pija IX. in vse njegove jubileje in druge slavnosti, pa tudi pristrčno zanimanje za našega goriškega višega pastirja mašniško 50letnico 1871. leta 24. septembra.

Kakor se je pod njihovim zavetništvom in po modrem njihovem vplivu razvijalo cerkveno življenje doma, tako so opravljali apostoljsko svojo službo tudi na korist avstrijsko-katoliške in vesoljne cerkve. Dvakrat, v letih 1856. in 1867., so bili pri škofovskih posvetih na Dunaji; l. 1861. pa (24. aprila) so šli v Beč kot ud gosp. državne zbornice. V Rim so potovali v prvo 17. maja 1862. Papežu Piju so se brž prikupili; dokaz temu rimska častna naslova: „Nobilis civis Romanus“ in „Solio Pontificio Assistens“. Slovesen in ginljiv je bil Nj. Prezvzišenosti odhod iz goriške prvostolnice v Rim k Vatikanskemu cerkv. zboru 1. decembra 1869. Vrnili so se iz Rima sred meseca marcija 1870. Dne 3. avgusta 1871. leta so razglasili sklepe Vatikanskega zbora, kakor že leta 1865. (8. febr.) znani „Syllabus“ — ali prav za prav neznan, ker ga namreč tisti, ki najbolj proti njemu upijejo, najmanj poznajo ali vsaj ne razumejo. — Še dveh dokaj pomenljivih cerkvenih dogodkov ne smem pozabiti. Leta 1863. dne 15. avgusta so kronali v romarski cerkvi na otoku Barbana ondašnjo slovečo podobo Matere božje vpričo ranjk. patriarha beneškega Trevisanata a, nadškofa Videmskega, preč. gosp. Andr. Casasola-e in drugih odličnih duhovnikov. — Z veliko svečanostjo so 2. septembra 1877. na Sv. Gori posvetili za obljubni altar postavljen v spomin že omenjene procesije od l. 1872.

V prebuditel ali ohranitev duhovnega življenja in cerkvenega duha med duhovščino vabili so jo — včasih vsako leto, včasih vsako drugo leto — k duhovnim vajam, katerih so se zgledno tudi sami redno udeleževali. — Tudi za ljudstvo so enake vaje zdaj tu, zdaj tam napovedovali. Pač lepo so izročene jim verne v božjem strahu vzdrževali, da le ne bi bilo svobodnjaštvo med nje luljke zasejalo!

V dopolnitev slike še nekaj črtic. Dohodki goriških nadškofov niso prebogati, obilo pa jih je, ki na škofijska vrata trkajo, mnogo potreb je v mestu in po deželi, katerim mora služiti veliki oče ubozih. Tu je treba cerkvam ali kateremu duhovniku pomagati, tam sramožljivim beračem; tu zavode podpirati, tam spet o raznoterih pobiranjih doneskov za dobrotne namene kaj dostojnega na polo zapisati. Le en par izrednih zneskov naj sem postavim: za damaste v presbytèriji v prvostolnici so podarili nadškof 1000 gld., za poravnavo prostora pred in okoli Vélike cerkve drugih 1000 gld. Bog vé pa, koliko tisuč gold. v 25 letih!

Ker sem uže pri finančnih rečéh, naj povem, da se je za knez Gollmayr-jeve vlade tukajšnja grof Thurnova zastavljavnica in ž njo združena hranilnica vsa preuravnala, da se zdaj lahko meri z najboljšimi takimi napravami. (Omenjeno našo napravo — ki imá cerkvén značaj — oskrbuje namreč nadškof z 2 mestnima župnikoma.)

Težavni časi za avstrijske škofe v cerkveno-politiškem oziru so prišli leta 1868. Naš knez so se držali prislovice: Srednja pot najboljša pot. Zmernost jim je bila vselej načelo; principa niso nobenega žrtvovali duhu nove dobe. Da je temu tako, kaže med drugim zanimiva okrožnica do duhovščine od 24. julija 1869. l., s katero vpeljujejo in razlagajo nove šolske postave. Kako vestno znajo varovati principe, posname se tudi s tega, da jim zastopanje cerkve v šolskih svetih po dotičnih duhovnikih do današnjega dne le nekako kot poluradno in zasilno veljá; v nadškofijskem šematizmu namreč se vsa ta stvar ignoruje. — Močno je večkrat prečastit-

ljivega starčeka žalila novodobno-liberalna breztaktnost in cinična brezozirnost marsikaterih vladinih organov v cerkvenih zadevah. Hvala Bogu, da imamo presvetlo dinastijo, ki zna vse navskrižnosti modro in čudovito taktno poravnati. Dinastiji so naš viši pastir pristrčno zvesto vdani. Presvetli cesar to vé in pokazal je svojo milostljivo prijaznost našemu nadškofu — kakor o vsaki priliki — tako sosebnost v Trstu 19. marcija 1869. leta; podelilo jim je takrat Njihovo veličanstvo véliki križ reda Leopoldovega. Tajni svetovavec z naslovom „ekscelencija“ pa so bili že od l. 1863.

H koncu naj še dostavim, da so nadškof prečastiti dr. Gollmayr povrh skrbi za duševno blagostanje goriške nadškofije, prizadevali si zboljšati tudi mensalno imetje. Prizidali so svoji palači lepih prostorov; zboljšali ves vrt in vinograd (polovica trti je mladih) in kupili prostorno senožet vrh griča za menso. V Spesi (v Lahih — poleg Brd) 2 uri od Gorice je zapustil grof Kamil Thurn en grad in dva kolona nadškofijski mensi; drugi 2 koloniji (kmetiji) so pa nadškof za menso ukupili. Veliko so storili tudi za domačo kapelo.

To je tedaj — dasi ne prav živa — podoba velečastitljivega in mnogozaslužnega cerkvenega glavarja goriškega, čigar 25letnico smo v četrtek, 24. junija, sv. Ivana Krstnika dan svečano obhajali.

Obraznave deželni zborov.

Deželni zbor Kranjski.

5. seja 21. dne junija. *)

Vladna predloga z načrtom postave v povzdigo ribštva se izroči gospodarskemu odseku. — Vitez Vesteneck poroča v imenu gospodarskega odseka o vladnem načrtu postave zastran plačevanja stroškov za obravnave vsled prepozno vloženih napovedi zemljiških pravic, katere so po službeni dolžnosti odkupu ali uravnavi podvržene po §. 9. ces. patenta 5. julija 1853. l. Ker načrt v tem obziru, kdaj ima postava stopiti v veljavo, ni bil prav jasen, nasvetoval je dr. Poklukar zadevno premembo, katero je tudi gosp. c. kr. deželni predsednik priporočal. Potem se je postava po nasvetovani premembi dr. Poklukarja sprejela. — Vitez Vesteneck v imenu gospodarskega odseka poroča o §. 3. poročila o deželno-odbornem delovanju zastran zemljiško-odveznih obravnáv, in nasvetuje, to poročilo vzeti na znanje, kar obveljá. Pri tej priliki izreka poslanec Robič željo, da bi se te obravnave kmalu dognale ter priporoča, naj bi se kakor na Goriškem, tako tudi na Kranjskem oglasila gledé gozdnih in pašnih pravic obravnavala ob enem. Gospod c. kr. deželni predsednik omeni, da mu ni znano, kako se je v tem obziru na Kranjskem postopalo, ker je še le malo časa tukaj, a pritiskal bode na to, da se bodo obravnave kmalu končale (dobro-klici na levi), v to svrhu bode vsak mesec zahteval poročila o tem, kar se je storilo, ter izreka upanje, da mu bode v prihodnjem zborovanju mogoče, natančno poročilo predložiti (dobro-klici na levi). — Deželno-odborna poročila z načrtom postave, kako

*) Po nepovoljni naključbi je bilo vse to poročilo v zadnjem našem listu na strani 200. izpuščeno, zato pa napačno v sejo 4. privzeto to, kar je poslanec vitez Gutmansthal govoril in so govorili drugi poslanci o sadje in vinorejski šoli na Slapu itd. Naj častiti bralci blagovoljno na znanje vzamejo to pomoto in današnje poročilo o 5. seji z unim koncem napačno napisane 4. seje poravnajo.

Vred.

novčne dolgove izterjevati od občin in skladnih združenj, se izroči gospodarskemu odseku. — Posl. grof Thurn poroča o §. 2. poročila o deželno-odbornem delovanju gledé davčnih stvari in v imenu zadevnega odseka nasvetuje v imenu: 1) Deželni zbor kranjski obžaluje, da je c. kr. deželno finančno vodstvo deželnega odbora prošnja za pojasnila o davkovskih eksekutorjih odbilo, ker to je kratenje v §. 19, 1.) lit. a) deželne postave deželnemu zastopu zagotovljene pravice; zavolj tega dobiva deželni odbor nálog, naj navedeno prošnja v imenu zborovem ponavlja in potem v prihodnjem zborovanju poroča. 2) Deželni odbor naj pri vladi dela na to, da se pri davčnih izvržbah oziralo bode na posestnike majhnih zemljišč in hiš ter gledé malih zaostankov tudi na večje davkoplačevalce in sicer tako, da se v slučajih, ko skupna davčna dolžnost s priklado vred na leto ne presega 5 gold., ali če davčni zaostanek ne presega 2 gold., zaračunjevati sme le po 10 krajc. enkratne opomine (Mahngelühr). Poslanec Pfeifer živo priporoča odsekova predloga, dokazuje po številkah, kako ogromni so stroški vsled izterjevatev po davkovskih eksekutorjih; če se davki redno ne plačujejo, je temu le uboštvu na Kranjskem krivo. Pri glasovanju obveljata odsekova nasveta. — Poslanec grof Thurn poroča gledé obrokov za poplačevanje davkov. Vlada je namreč zboru poslala načrt državne postave, katere bistveni del se glasi tako-le: „Zemljiški, hišno-razredni in pa hišno najemšini davek ima se razdeliti za celo leto v 4 enake dele, ki se imajo uplačevati 15. februarja, 15. maja, 15. avgusta in 15. novembra vsacega leta. Ako se kdo ne drži teh v tej postavi določenih obrokov, veljá znesek, ki bi ga imel plačati v določenem obroku od drugega dne naprej po onem dnevi, ki je bil za uplačevanje odločen, kot zaostanek, in se ima iztirjati s silo in z odpadlimi zamudnimi obrestmi, ki se imajo zaračunati po postavi dne 9. marca 1870. l., kakor se sploh iztirjuje neposrednji davek.“ Vlada želi zvedeti mnenje deželnega zbora. Grof Thurn v imenu dotičnega odseka nasvetuje: 1. del §. 1. naj se glasi: „Zemljiški in hišno-razredni davek naj se v treh enakih obrokih, to je, 15. februarja, 15. avgusta in 15. novembra plačuje; hišno najemšini davek naj se plačuje v štirih enakih obrokih: 15. februarja, 15. avgusta in 15. novembra. Drugi odstavek državnega načrta naj ostane nespremenjen. — Poslanec Detelja dokazuje v daljšem govoru, kako neugodni so ti obroki z ozirom na razmere na Kranjskem ter nasvetuje: §. 1 naj se glasi: zemljiški in hišno-razredni davek naj se vplačuje v treh enakih obrokih 1. marca, 1. septembra in 1. decembra. Drugi odstavek vladnega načrta pa naj se glasi: Ako se kdo ne drži teh v tej postavi določenih obrokov, naj se iztirja zaostanek z obrestmi, ki se imajo zaračunavati po postavi od 9. marca 1870. leta po preteku 4 tednov od zadnjega obroka. — Poslanec Navratil se poteza še posebno za vinorejske kraje ter nasvetuje dostavek: „Za vinorejske kraje naj bi veljala samo dva obroka: 1. marca in 1. decembra.“ — Zares prečudna logika napotila je barona Apfaltrerna do nasveta, naj se obravnava o tem predmetu odloži ter vlada popraša, kateri obroki: ali odsekovi, ali poslanca Detelje oziroma Navratila, so jej všečni. Takoj ga poslanec dr. Poklukar zavrne, rekši, da ne sklepamo postave, temveč izrekamo le mnenje in želje, da zahtevamo to, kar je primerno razmeram naše dežele. — Poslanec Dežman spodbija Deteljin nasvèt, češ, da ne gre predaleč segati gledé obrokov. — Pri glasovanju se je Apfaltrernov predlog zavrgel, obveljal pa je predlog Detelje in Navratila z veliko večino glasov. — Poslanec Klun poroča v imenu odseka za pregledovanje deželno-odbornega delovanja o

deželni vino- in sadjerejski šoli na Slapu in nasvetuje sledeče:

1. Slavnemu deželnemu odboru se naroča, da naj skrbi za redna popotna predavanja o vinoreji po Dolenjskem, ter v ta namen po c. kr. kmetijski družbi skuša pridobiti primerno vladino podporo. Vodstvu vinorejske šole na Slapu pa naj se naroči, šolsko leto tako vravnati, da bode g. Rihardu Dolencu med počitnicami mogoče taka popotna predavanja po Dolenjskem imeti. Posebno pa naj deželni odbor prevdarja, bi li ne bilo primerno in koristno, na Slapenski šoli nastaviti še enega adjunkta, ki bi z vodjo opravljal popotna predavanja, ter naj skuša zvedeti, koliko stalne podpore bi se bilo v ta namen od sl. ministerstva za poljedelstvo nadejati.

2. Deželnemu odboru se naroča v porazumljenji s c. k. kmetijsko družbo poskrbeti izdajo praktične, po domače spisane knjige o vinoreji s podobami. Finančnemu odseku pa se naroči, da v proračun deželnega zaklada uže za l. 1881. za ta namen postavi primerno svoto.

3. Deželnemu odboru se naroča, ministerstvo poljedelstva prositi, da bi vladino podporo za sadje- in vinorejsko šolo na Slapu zopet pomnožilo na 2000 gld. na leto.

4. Deželnemu odboru se dovoljuje, da se pri razpisovanju in oddajanju ustanov na deželni sadje- in vinorejski šoli na Slapu ne gleda tako strogo na dokaze revščine.

5. Poročilo deželnega odbora o napredovanju sadje- in vinorejske šole na Slapu in o drugih zadevah te šole se blagovoljno na znanje jemlje.

Deželni zbor goriški.

Peta (5.) seja, 23. junija t. l. popoldne ob 4. uri. Nazoči vsi poslanci, samo bar. De Pretis ne. — Glavar naznani, da lani sprejeti stavbeni red za Gorico ni dosegel ces. potrditve; — razne peticije se izročajo dotičnim odsekom. — Glavar omeni 25letnico prevzv. g. kn.-nadškofa Andreja Gollmayr-ja — uda deželnega zbora — slavi njihovo delavnost in vabi zbor, naj bi njega (glavarja) in podglavarja pooblastil, da pojmeta se jubilanu poklonit. (Zbor vstavši pritrdi.) Dnevni red. Važniše reči so te-le: Načrt postave zastran šolske davščine od zapuščin, ki ga je deželni odbor po vladini želji prenaradil, izroči se pravnemu odseku. — Za cesto med Mernikom in Golim Brdom (na ital. meji) je dovoljenih 2348 gld. podpore. — Glavarstvu tominskemu je bil deželni odbor nakazal 2000 gold. za posušitev močvirja kobaridskega. Ker se pa za ta znesek uže 2 leti ni nihče oglasil, obveljal je nasvèt, da se dovolitev ponovi. — Prošnja društva „Sloga“, da naj se neke določbe v deželnih postavah zastran ljudskih šol prenaradé, izročena je deželnemu odboru, da stvar pretehta in v prihodnji sesiji svoje nasvete podá. — Preudarka stipendijskega zaloga pro 1880. in 1881. se potrdita. — Peticijski odsek po raznih svojih poročevavcih nasvetuje med drugim podpore raznim dijakom viših šol in še druge lokalne reči. — Plastični zemljevid goriške grofije učitelja Jos. Picha — ki je na pariški razstavi dobil zlato medaljo, prevzame dežela za 800 gold. in da narediti več iztisov za ljudske šole. — Mnoge prošnje niso uslišane. — Mnogih zalogov računski sklepi so potrjeni.

Šesta (6.) seja, 30. junija t. l. popoldne. — Manjka poslancev Gorjupa, Pretisa in Ritterja. — Nekatero peticije se izročé peticijskemu odseku. — Posl. Del Torre podá ta-le predlog: „Deželni odbor naj se prizadeva, da od vlade doseže, da se vsled preuravnave

zemljiških davkov ti davki ne le ne zvišajo, ampak da se primerno znižajo. Del Torre popisuje po tem gospodarske reve v Lahih, posl. Faganel pa dotične težave pri Slovencih. Nasvet se je obravnaval konec seje kot nujen in je enoglasno sprejet. — Vladin zastopnik g. dvorni svet. baron Rechbach bere dolgo razpravo zastran pobiranja davkov, s katero je odgovoril tudi resoluciji zborovi od 4. oktobra 1878. leta. Na to je vladni komisar odgovoril zanikavno na interpelacijo poslanca Faganela in tovarišev zadeva-jočo cene lesú in drví in način, po katerem se kupuje les v êrarskem gozdu trnovskem. (Interpelacija je bila podana l. 1878.) — Dnevni red: Načrt zastran šolsk. davka od zapuščin bistveno po vladini želji potrjen. — O prošnji „Slogini“ zastran pre-naredbe srednjih šol na narodni podlagi (poročevalec prav. odseka dr. Deperis) je bila zanimiva razprava. Odsekov nasvet je tak-le: „Deželni odbor naj pošlje prošnjo visoki vladi, da preskrbi, kakor hitro bo mogoče, da se bosta učila narodna jezika v srednjih šolah goriških tako, kakor je nju-nemu namenu najprimerniše, toraj ne le kot obligatna predmeta, po več ur na teden, tem-več da imata biti tudi vsaj za nekatere pred-mete učna jezika. Dr. Tonkli vzame na to be-sedo in v dolgem govoru razlaga in podpira ta-le pred-log: „Peticija polit. društva „Sloge“ (od 8. junija t. l.) zahtevajoča vpeljanje narodnih — kot učnih jezikov v obe srednji šoli (gimnazij in realko) v Gorici bodi izročena dež. odboru, da jo do-bro podprto pošlje ministerstvu“. Ta nasvet je po večini obveljal. (Kon. prih.)

Deželni zbor tirolski.

V seji 24. junija je bil sprejet sledeči predlog: „Gledé na žalostni stan tirolskega kmeta se naroča de-želnemu odboru, da pozveduje, kako bi se mogel pro-pad kmetijskega stanu odvrniti, ali po poti postajedal-stva, da se zabrani neizmerno razkosevanje zemljišč ali da se napravijo deželne zastavnice ali pa deželne hra-nilnice in založnice; o tem naj poroča odbor prihod-njemu zboru.“

Naši dopisi.

Z Dunaja 5. julija. — Pozor Slovenci! Tukaj se je ustanovil „deutscher Schulverein“ (nemška šolska družba), to je, družba, ki ima vse žile napeti, da se po Avstriji čedalje bolj širi „nemštvo“ in veči postane „das deutsche Vaterland“. V vrsti ustanovnikov tega društva in med ustanovljenimi odbori nahajajo se imena móž, ki uže od leta 1870. propagando delajo za „veliko Nemčijo“. Cilj in konec tega društva je zlasti ob me-jah, kjer Nemci in Slovani bivajo, nemške šole ustano-viti, slovanskim šolam pritisniti nemške paralelke, po-potne učitelje za nemščino udinjati, učiteljem nemškega duhá denarno podporo dajati, nemške šolske bukvarnice osnovati, in sam Bismark vedi, kaj vse še „ad majorem Germaniae gloriam“. Pripoveduje se, da ponemčevalna ta šolska družba šteje neki uže 4000 udov. Vse to je velike pomembe, in zakaj? Zato, ker Slovani v Av-strijo nimajo namena in ga nikoli niso dejansko kazali, da bi slovanske šole delali Nemcem, ampak oni ho-čejo le in imajo pravico in dolžnost skrbeti za to, da so šole slovanskemu narodu ne ponemčujejo. Dosti jasno je zato vsemu svetu, da nemštvo ni nikjer v nevarnosti, in da „nemški Schulverein“ nima druge na-loge, nego to, da bo propagando delal za veliko Nem-čijo in slovanski narodnosti grobokop bil. Zato kon-

čamo te vrstice z opomnijo, ki smo jo stavili na čelo temu članku: pozor Slovenci!

Z Dunaja 30. jun. (*Tisočletnica slov. jezika.*) H. *) — Tisočletnico slovanske liturgije praznovali so slovanski vseučiliščniki dunajski veličastno in dostojno. V nedeljo t. j. 27. junija bral je v tukajšnji frančiškanski cerkvi hrvatski duhovnik Matesan staroslovensko mašo z obiln asistenco. Mimo slovanskih vseučilišnikov bil je skoraj ves slovanski svet dunajski pri božji službi navzoč; med temi predsednik slovanskega komiteta v Kijevu knez Gologan, ki je navlašč zaradi te slovesnosti došel na Dunaj, knez Schwarzenberg, Helfert, Šembera, in če se ne motimo, tudi državni poslanec gosp. vitez Schneid. Slovanski pevci so precizno peli staroslovensko mašo od Bartnianskega; res veličastno je donel po cerkvi „Gospodin z vami“. Po maši se je zahvalil ruski knez Golo-gan pevovodji g. Jireku za krasno petje. — Zvečer bil je v slavo sv. Cirila in Metoda velik dijaški komers v prostrani dvorani dunajske „Gartenbau-Gesellschaft“. Zbrali so se tu dijaki vseh slovanskih narodnosti, go-vorili so zastopniki vseh tukajšnjih slovanskih društev. Pevci so prav dobro peli pesmi v vseh slovanskih je-zikih. Priznati moramo, da niso bili še nikdar v tako velicem broju Slovani zbrani, kakor baš ta večer. Tu se je pač lahko videlo, kako se Slovani zavedajo svoje narodnosti, kako vedó spoštovati in ceniti svoje veli-kane. Ta komers imel je po vsem slovanski značaj. Kar je moralo sosebno vsacega Slovana veseliti, je go-tovo to, da so se tudi Poljaci udeležili te slovesnosti v velicem številu. V njih imenu govoril je grof Blazovski. Njegov govor bil je z burnimi živio- in slava-klici sprejet. Povdarjal je on, da bili so nekdanj Poljaci separatisti, a sedaj se čutijo Slovane, oni dobro vedó, kaj veljá slo-vanska vzajemnost. Govorili so nadalje: Čeh g. Kle-ment slavnostni govor sè slava-klici na cesarja, g. Pav-lik v imenu slovaškega društva „Tatran“, g. Penižek (Čeh) govoril je prolog, g. Radoslavov, poslanec bolgar-ske narodne skupščine bulgarske, g. Matesin hrvatsko, g. Markovič srbsko, g. Kopčanko ruski, g. Peniček v imenu akad. spolka česki, g. Mašek v imenu društva českih naravoslovcev česki, urednik „Narodnih novin“ slovaški, sourednik ruskega Berega ruski. Vsi govorniki slavili so v svojih govorih delovanje sv. Cirila in Metoda, napijali so na boljšo bodočnost slovanstva ter na slovansko vzajemnost. V imenu Slovencev govoril je g. Zavadlal; pogrešali smo ta večer Slovenci dobrega govornika; gotovo bi tacega med tukajšnjimi Slovenci našli. Nazadnje je še poprijel besedo ruski knez Go-logan. Napil je slovanskim vseučiliščnikom dunajskim, ki kažejo ptujemu svetu, kaj čutijo v svojem srcu kot verni sinovi Slovanstva. — Došlo je nad 100 pozdra-vilnih telegramov iz vseh slovanskih pokrajin, največ pa iz „svete“ Rusije. — Prepričati se je mogel pač vsak, da vsi navali na Slovanstvo so zastonj; Slovani so za-vedajo svoje naloge; močni so dovolj, da se branijo skupno za svete svoje pravice proti oholemu tujcu. — Tukajšnji liberalai listi so se jako velikodušno izrazili o tej slovesnosti. Najbolj smo se čudili nekemu židov-skemu listu, ki govori o tej slovesnosti, a ni ravno pre-več prijazen Slovanom, ki piše: „mehr oder minder ge-haltvolle reden, sowie lieder in all' den idiomen der sla-vischen sprache verherrlichten die ruhmvolle vergangen-heit des slaventums und die „ruhmvolle zukunft“ des-selben“. Menda tudi Nemci sedaj uže previdijo, da so lepi časi prešli, ko so slobodno pritiskali Slovane na steno.

V Gorici 4. julija. — Deželni zbor Goriški je sklenil svoje zborovanje v četrtek 1. jul. zvečer. Zad-

*) Prosimo! bode vsakokrat dobro došlo.